

OSZK

Molnár Attila MOATACP.ELTE

1. Szóbeli előadás

A törvényről

1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

A kulturális örökséghez tartozó javak múltunk és jelenünk megismerésének pótolhatatlan forrásai, a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség egészének elválaszthatatlan összetevői; szellemi birtokbavételük minden ember alapvető joga. Az e fogalomkörbe tartozó értékek különös védelme, megőrzése és fenntartása, valamint a nyilvánosság számára történő széleskörű és egyenlő hozzáférhetővé tétele a mindenkori társadalom kötelezettsége.

Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetők. A könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges, a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű. A könyvtári rendszernek az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.

A nemzeti, nemzetiségi és etnikai kisebbségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, a közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javítása, a polgárok életminőségét javító, értékhordozó tevékenységek, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke.

I. RÉSZ: ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

II. RÉSZ: A KULTURÁLIS JAVAK VÉDELME ÉS A MUZEÁLIS INTÉZMÉNYEK

III. RÉSZ: A NYILVÁNOS KÖNYVTÁRI ELLÁTÁS

IV. RÉSZ: A KÖZMŰVELŐDÉSRŐL

V. RÉSZ: A kulturális javak védelmével, a muzeális intézményekkel és a levéltárakkal, a nyilvános könyvtári ellátással, a közművelődéssel kapcsolatos központi költségvetési források

VI. RÉSZ: A muzeális intézményekben, a nyilvános könyvtárakban, a közművelődési intézményekben és a levéltárakban alkalmazottak foglalkoztatásának egyes kérdései

VII. RÉSZ: ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

Felhatalmazások

100. §

(1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy a törvény végrehajtásaként rendeletben szabályozza

- e) a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetését,
- f) az országos dokumentumellátási rendszer működését,
- g) a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének központi szolgáltatásait és a könyvtáraknak nyújtott szakmai szolgáltatásokat,
- h) az Országos Könyvtári Kuratórium jogállását, összetételét és működését,
- i) a közgyűjtemények finanszírozását és központi támogatását,
- k) a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatását és hasznosítását,
- l) az e törvény hatálya alá tartozó intézményekben teljes munkaidőben szakmai

munkakörben foglalkoztatott munkavállalók dokumentum vásárlási, illetve könyvtári szolgáltatások térítési kedvezményét.

(3) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben szabályozza

- a) a kulturális javak védetté nyilvánításának részletes szabályait,
- j) a kulturális örökség közgyűjteményekben őrzött javai sokszorosításának, másolásának, adatrögzítésének és adatfelhasználásának jogát,
- l) a muzeális intézményekre, a könyvtárakra és a közművelődési intézményekre vonatkozó szakfelügyelet rendjét,
- m) a különböző típusú könyvtárak működését, szakmai követelményeit és normatíváit, a továbbképzés rendszerét,
- n) a Könyvtári Intézet jogállását és gazdálkodását,
- o) a könyvtárak szervezeti és működési szabályzatának kötelező tartalmát,
- p) a könyvtári dokumentumellátást,
- q) a beiratkozási díjra és a könyvtári szolgáltatások térítési díjára vonatkozó szabályokat,
- r) a könyvtári, közművelődési, múzeumi, levéltári szakértői névjegyzék vezetését,
- s) a könyvtári szakemberek képesítési feltételeit, illetőleg az e feltételek alóli felmentésre vonatkozó szabályokat, továbbá a könyvtári alkalmazottak kedvezményeit.

(5) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy a pénzügyminiszterrel együttesen rendeletben szabályozza a könyvtári dokumentumok védelmét és nyilvántartását.

2. Filmvetítés

a) Narrátor

Az Országos Széchényi Könyvtár az a „tudás tárházaként” a magyar kulturális örökség hagyományos (papíralapú) és modern (elektronikus) könyvtári dokumentumainak megőrző és közvetítő intézménye. Az ide látogatónak a Budai Vár magasságába kell felemelkednie. Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjti, feltárja és megőrzi a magyar nemzeti kultúra írott, nyomtatott, audiovizuális és elektronikus formában létrejött értékeit.

b) Elbe István, igazgató, OSZK Információs Szolgáltatási Igazgatóság

Az Országos Széchényi Könyvtár a magyarországi könyvtárak között egy különleges szerepet tölt be, inkább európai vagy világviszonylatban fogalmaznám meg a helyét elsősorban. Általában, a nemzeti könyvtárak kialakulásával kezdeném. Európai országokban szerencsésebb esetekben a nemzeti könyvtárak királyi könyvtárakból alakultak ki. Ez Magyarországon természetesen nem következhetett be, hiszen a királyi könyvtár az jelenleg Bécsben van, a közös múltunk révén, ezért itt szükségszerűségből adódott az, hogy egy arisztokrata, egy mecénás, egy gazdag úr lépett a királyi könyvtárat adományozó szerepkörbe, és ez gróf Széchényi Ferenc volt. 1802. november 25-én alapította a Könyvtárat, pontosabban Ferenc császár akkor szentesítette a Könyvtár alapításáról szóló okiratot, kézjegyével akkor látta el. Ekkortól számítjuk mi a Nemzeti Könyvtár létét, tehát 210 éve működik a Könyvtár. Szerepköréből adódóan könyvtár is és múzeum is. Ez alapításakor is így volt; akkor még a muzeális jellegű szerepkör nem különült el a könyvtártól. Ha

megnézzük Pannonhalmát vagy Sárospatakot, ez a mai napig is jelen való dolog, hogy könyvtár és múzeum együtt is tud működni, vagyis megjeleni inkább. Ez a Széchényi Könyvtár esetében is így volt, tehát nem csak könyveket adományozott gróf Széchényi Ferenc, hanem sok, más múzeumi tárgyat is. 1808-ban az Országgyűlés határozata alapján jött létre a Nemzeti Múzeum, ebből a gyűjteményből, amit ő adományozott. Tehát akkor történt meg egyfajta szétválása a könyvtárnak és a múzeumnak, majd azt követően egy kis fordulat állt be, mert a Nemzeti Múzeum könyvtáraként működött tovább az Országos Széchényi Könyvtár, egészen 1949-ig: akkor jogilag is szétvált a két intézmény, de épületben maradtak együtt a Nemzeti Múzeum jelenleg, Pollack Mihály által tervezett épületében, és 1985-re jött el az az időszak, amikor fizikálisan is különvált a két intézmény. A Könyvtár a muzeális jellegét úgymond megőrizte, hiszen nemzeti könyvtárként nemcsak az a feladata, hogy az olvasókat kiszolgálja, hanem az is, hogy könyvmúzeumként megőrizze az utókornak a nyomtatott és egyéb formában megjelent dokumentumokat.

c) Narrátor

A könyvtárak közgazdasági elméleti szempontból Magyarországon nemigen élnek meg a piacon, ezért mindenütt költségvetési szervek, azaz közpénzekből fenntartottak, vagy az önkormányzat vagy az állam irányítása alatt. Az Országos Széchényi Könyvtárt a Nemzeti Erőforrás Minisztérium felügyeli, és ő gyakorlatilag a fenntartó. További kérdés, hogy egy könyvtár funkciója az internet időszakában megtartható-e. Miként lehet a szerzői jogokat az internettel, az új információs igényekkel és a könyvtári tevékenységgel összehangolni? Azonkívül dúl a fogyasztókért zajló küzdelem a versenyszférában is, a kiadók és a könyvterjesztők között (amelyek közt gyakran találhatók maguk a fogyasztók is – gondoljunk csak a fájlcsere lehetőségére). Mindazonáltal az OSZK szeretné a gyűjteményébe kötelezpéldányként bekerült digitalizált anyagokat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tenni, dedikált hálózaton keresztül. A szerzői jogi törvény azt teszi lehetővé, hogy az OSZK a digitális gyűjteményét ilyen dedikált hálózaton tegye közzé, ezért ahhoz nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárakból, iskolai oktatás célját szolgáló intézményekből, muzeális intézményekből, levéltárakból, valamint kép- és hangarchívumokból – úgynevezett OSZK-pontokból – lehet hozzáférni. De mi is az a bizonyos kötelezpéldány? Az ország területén kiadott, előállított bármilyen tájékoztatást vagy gondolatközlést tartalmazó, nyilvános közlésre szánt információhordozó eszközökből archiválás és bibliográfiai számbavétel céljára, jogszabályi előírás alapján ingyenesen és kötelezően a vonatkozó számú kötelezpéldányt az OSZK részére be kell szolgáltatni.

d) Elbe István, igazgató, OSZK Információs Szolgáltatási Igazgatóság

Országos szerepkörei vannak a Könyvtárnak, gondolok itt arra, hogy pl. a Nemzeti Könyvtár az országos kötelezpéldány-szolgáltatásnak a gyűjtőhelye. Tehát ide érkezik be az a hat kötelezpéldány, amit majd a Könyvtár leoszt úgymond azoknak a könyvtáraknak, akik erre jogosultak. Tehát hat példányból

kettőt megőriz, és a többi négy példányt a jogosult könyvtáraknak tovább osztja. De ugyanúgy a könyvtárközi kölcsönzést is említhetném, hogy ez is központi szerepet tölt be, tehát ha bárhonnan az országból vagy a világ más könyvtáraiból érkezik egy kérés, az a Nemzeti Könyvtárba érkezik elsősorban, és a Nemzeti Könyvtár továbbítja az adott gyűjteménynek, ahol megtalálható az a könyv. Tehát ez egy ilyen koordináló szerep. Ugyanígy a Nemzeti Könyvtár intézményi keretein belül működik a Könyvtári Intézet is, amely egy országos módszertani központ, tehát ahol a könyvtárak működését..., a gyűjtőköri szabályzatok készülnek és egyéb, az oktatás, a szakmai oktatás folyik, tehát az is egy központi szerepe a Könyvtárnak.

Ez a személylift, melyet a raktári oldalra is használunk. Itt lehet látni, hogy kulccsal záródik, le van zárva a raktári oldal. Ha megnézi, itt van a szinteltolódás: az épületnek az eredeti szintjei – azok nyolc szint, a raktárak tizenkét szintesek.

e) Bóka László színháztörténész

Szerintem az Országos Széchényi Könyvtár az ott kezdődik, hogy aki Budapesten tanul felsőoktatási intézményben, főiskolán, egyetemen, teljesen mindegy, hogy hol, az előbb vagy utóbb (azt figyeltem meg magamon is) el fog jutni az Országos Széchényi Könyvtárba. Volt olyan időszak (ez ma már nem egészen így van, de nagyon szép időszak volt, és szerintem ez az időszak még el fog jönni), hogy helyszámokat osztogattak a bejáratnál, olyan sok fiatal állt sorba a főbejáratnál – mindenki be akart jutni. Olyan sokan tanultak ott. De egyszerű, hogy miért: aki szakdolgozatot készít, akik kutat valami után, aki valamit akar írni, amit ellenőrizni szeretne, annak muszáj, hogy elvezessen az útja az Országos Széchényi Könyvtárba, már csak azért is, mert van egy szlogen, ami nemcsak szlogen, hanem még ráadásul igaz is, mégpedig: 99%-ban – azt az egyet nem merem odaadni – az Országos Széchényi Könyvtárban minden Magyarországon megjelent könyv megvan. És van egy nagyon furcsa, nagyon szép hangulata a helynek. Ha valaki ide belép, akkor megérzi azt az energiát, amit a többi olvasó, tanuló, kutató ember sugároz magából, és csendben kell lenni; az embert elkapja az áhítat, és csak egyetlen dologra tud koncentrálni: arra a munkára, ami miatt fölment. Van fölnt a Színháztörténeti Tár, ahova például én rendszeresen megyek, oda kezdtem, azt hiszem, én először jártam egyetemista koromban, Ott készültem föl szakdolgozatra. A Petőfi Színház történetéből írtam szakdolgozatot, amelynek ugye ma már csak a nyoma van meg, hiszen ez a mostani Thália Színház. És az Országos Széchényi Könyvtárban megvannak például nem csak a könyvek, hanem a régi plakátok, szórólapok, színlapok, szöveggönyvek. És ezeket az ember ugye, amikor ír pl. színházról, ellenőrzi, kikéri, megnézi: tényleg az a színész játszotta, tényleg benne volt, tényleg ő rendezte, mikor volt pontosan a bemutató? Egy csomó helyen pl. – mondok egy apróságot – hibásan jelennek meg könyvekben bemutató időpontok. Na de ugye, megvannak az eredeti plakátok, tehát az ember tudja ellenőrizni azt, hogy mikor volt egy adott bemutató. Várostörténet. Erzsébetváros történetét kutatom, és egy csomó olyan könyv, ami máshol nincs meg, mert ötszáz példányban adtak ki egy kis füzetet valamilyen helytörténeti vetélkedő kapcsán, az itt mint kötelezpéldány befut, tehát megvan! Meg tudom nézni, ellenőrizni tudom, fénymásolni tudom, vagy,

ha kell, a hölgyek nagyon szívesen (természetesen pénzért) megcsinálják elektronikus formában is, és akkor hazaviheted magaddal. Tényleg azt gondolom, hogy ma Magyarországon a kultúrában, a szellemi életben az Országos Széchényi Könyvtár egy olyan kihagyhatatlan dolog, ami nem egy szlogen, hanem előbb vagy utóbb valamiért ki fogsz kötni a Széchényi Könyvtárban, mert valamit valahol nem találtál meg, mert hiányzik egy adat, mert hiányzik egy név, mert hiányzik egy apróság, és azt fogod észrevenni, hogy fõnt ülsz a Széchényi Könyvtár olvasótermében, és hol a könyvet nézet, hol pedig a Dunát.

2012-03-24